

ALEGERILE PENTRU CONDUCEREA COMUNITĂȚII MUSULMANE BAZARGIC DIN ANUL 1927: NECLARITĂȚI JURIDICE ȘI MOȘTENIRI LEGISLATIVE CONTROVERSATE

Rezumat: După intrarea Dobrogei de Nord între granițele românești autoritățile de la București au păstrat instituțiile reprezentative ale comunității Musulmane. Astfel, au fost create Muftiatele, al căror rol era să coordoneze activitatea personalului de cult, Cadiatele sau tribunalele islamice, care judecau chestiunile de natură civilă ale musulmanilor (căsătorii, divorțuri, moșteniri, tutele) și Comunitățile Musulmane, al căror rol era de a administra proprietățile comunității, în mod special bunurile de tipul vacâf. După ce România a adăugat teritoriului său Dobrogea de Sud în urma celui de Al Doilea Război Balcanic și a Primului Război Mondial, acest sistem a fost extins și în această regiune.

Acest articol pleacă de la constatarea faptului că nu a existat un cadru legislativ care să stabilească felul în care este aleasă conducerea Comunității Musulmane și atribuțiile pe care le avea această instituție. Analizând un studiu de caz, alegerile din anul 1927 pentru conducerea Comunității Musulmane din Bazargic, lucrarea își propune să arate cum autoritățile române au preferat inițial să aibă o implicare limitată și chiar să permită folosirea regulamentelor bulgărești și au validat un regulament nou doar după nemulțumirile exprimate de liderii comunității musulmane.

Cuvinte-cheie: Dobrogea de Sud, Bazargic, vacâf, Comunități Musulmane, instituții islamice, turci, tătari.

* Metin OMER: cercetător științific III dr., Universitatea „Ovidius” din Constanța/Institutul de Studii Sud-Est Europene, Academia Română, metin.omer@365.univ-ovidius.ro. Această cercetare a fost posibilă datorită unui grant oferit de Ministerul Cercetării, Inovării și Digitalizării, CNCS-UEFISCDI, cod proiect PN-IV-P2-2.1-BSO-2023-0005.

Crearea instituțiilor islamice din România: rolul și modul lor de funcționare

Una dintre cele mai mari provocări ale autorităților române după intrarea Dobrogei de Nord între granițele românești ca urmare a Războiului ruso-otoman din 1877-1878 a fost integrarea instituțională a populației majoritare musulmane.¹ De altfel, primele intenții în acest sens au fost anunțate de principele Carol încă dinainte de preluarea oficială a provinciei. În proclamația domnească din 14/26 noiembrie 1878 acesta se adresa special musulmanilor și arăta că „*afacerile religiunii și ale familiei vor fi pentru voi încredințate apărării muftiilor și judecătorilor aleși din neamul și legea voastră.*”²

Acest gest simbolic a fost transpus în realitate prin crearea a trei instituții islamice principale: Muftiatele, Cadiatele și Comunitățile Musulmane. Muftiatele și Cadiatele aveau o tradiție îndelungată în istoria statelor islamice. Ele existaseră încă din perioada profetului Mahomed. Rolul lor era de a se asigura de aplicarea dogmei islamice și a ghida credincioșii musulmani.³ În Imperiul Otoman, muftiul și cadiul au avut roluri bine delimitate, relația dintre instituțiile specifice islamice fiind clar stabilită. În vârful ierarhiei religioase se afla *Şeyhulislamul* căruii îi erau subordonați muftiții. Rolul acestora era de a da sentințe denumite *fetva*, în chestiuni legate de respectarea dogmei islamice.⁴ Cadiul reprezenta ramura juridică a statului otoman, dar avea și atribuții administrative. Acesta supraveghea activitatea *beilerbeului* și a altor oficiali din provincii.⁵

Comunitățile Musulmane au fost instituțiile care s-au ocupat de administrarea geamiilor, a școlilor sau altor proprietăți de tip vacâf (*vakıf*, *wakf*). De altfel, în unele documente ele apar și sub denumirea de Comisii „vacu-fești”. Ele nu trebuie confundate cu formula „comunitate musulmană” în sens de *umma*, totalitatea credincioșilor. Vacâfurile erau donații inalienabile ale căror venituri trebuiau folosite pentru întreținerea lăcașurilor de cult, cimitirelor, școlilor sau

¹ Potrivit unui raport consular francez, în anul 1878, în Dobrogea de Nord erau 71.146 (31.5%) tătari, 48.783 (21.6 %) turci, 46.504 (21%) români din 225.692 de locuitori. Vezi Kemal H. Karpat, *Osmanlı'dan Günümüze Etnik Yapılanma ve Göçler*, Timaş Yayınları, İstanbul, 2010, p. 413 - 414. În perioada interbelică, în urma alipirii Dobrogei de Sud, comunitatea musulmană formată în special din turci și tătari, a continuat să reprezinte un element demografic important în ciuda puternicului curent de emigrare. Vezi Metin Omer, *Emigrarea turcilor și tătarilor din România în Turcia între cele Două Războaie Mondiale*, Editura Cetatea de Scaun, Târgoviște, 2020.

² „Monitorul Oficial al României”, nr. 254, 15/27 noiembrie 1878, p. 7147-7149.

³ Mehmet Bulut, *Osmanlı'dan Günümüze Müftülerin Seçimleri, Atanmaları ve Seçimlerinde Esas Alınan Eğitim Kriterleri*, în „Dini Araştırmalar”, 15, nr. 41, 2012, p. 82.

⁴ *Ibidem*, p. 85-86.

⁵ İlber Ortaylı, *Osmanlı Devleti'nde Kadı*, în *Türkiye Diyanet Vakfı İslam Araştırmaları Ansiklopedisi*, vol. 24, 2001, p. 69-73.

plata personalului de cult sau învățătorilor.⁶ În Dobrogea, parte a Imperiului Otoman până în 1878, au funcționat mai multe vacâfuri. Integrarea lor în sistemul de proprietate românesc a fost o provocare pentru autoritățile române, în unele cazuri determinând chiar emigrarea comunității musulmane.⁷ Cel mai cunoscut vacâf a fost cel înființat de Gazi Ali Pașa în secolul al XVII-lea, la Babadag. Acesta era compus din mai multe proprietăți printre care satele Zebil, Herghelia și lacul Babadag. Administrația românească a preluat acest vacâf în baza unei înțelegeri cu comunitatea musulmană, angajându-se în schimb să întrețină o școală care să pregătească imamii și profesorii de limba turcă. Astfel a fost înființat Seminarul Musulman, care a funcționat din 1889 până în 1901 la Babadag, apoi fiind mutat la Medgidia.⁸

Integrarea în sistemul legislativ românesc a celor trei instituții specifice comunității musulmane a fost un demers dificil pentru autoritățile de la București. În cazul Muftiatelor și Cadiatelor lucrurile sunt un pic mai clare. A fost înființat câte un Muftiat în fiecare județ, muftiul fiind numit de către ministrul Cultelor și Artelor.⁹ În cazul Cadiatelor s-a încercat elaborarea unui set de legi care să stabilească atât aspectele tehnice, cât și pe cele juridice în baza cărora aceste instituții să funcționeze și să își fundamenteze deciziile. Ele au fost desființate în anul 1935 ca urmare a reformelor kemaliste.¹⁰

Lucrurile nu sunt clare însă în ceea ce privește activitatea Comunităților Musulmane. Nu a existat nicio lege care să reglementeze funcționarea acestora. În Dobrogea de Sud, situația a fost și mai complicată deoarece, după perioada otomană, administrația bulgărească avusese și ea inițiative pentru reglementarea

⁶ Pentru o prezentare generală a tipurilor de vacâf și importanța acestora în lumea islamică vezi R. Peters, *Wakf*, în *Encyclopaedia of Islam*, vol. XI, Brill, Leiden, 2002, p. 59-63. Pentru cazul otoman vezi Randi Deguilhem, *Wakf. In the Ottoman Empire to 1914*, în *Encyclopaedia of Islam*, vol. XI, Brill, Leiden, 2002, p. 87-92.

⁷ Metin Omer, *op. cit.*, p. 147-165.

⁸ Metin Omer, *Evoluția Seminarului Musulman din Medgidia (1889-1948)*, în Adriana Cupcea, Manuela Marin, Metin Omer (ed.), *Seminarul Musulman din Medgidia. Documente și Memorie/ The Muslim Seminary of Medgidia: Documents and Memory*, Editura ISPMN, Cluj-Napoca, 2016, p. 341-362

⁹ Vezi Delia Cornea, Serin Türkoğlu, *Aspecte ale vieții cultural-religioase a musulmanilor dobrogeni la sfârșitul secolului al XIX-lea și în primele decenii ale secolului XX*, în Adriana Cupcea (ed.), *Turcii și tătarii din Dobrogea*, Editura Institutului pentru Studiarea Problemelor Minorităților Naționale, Cluj-Napoca, 2015, p. 51-72; Metin Omer, *Emigrarea turcilor și tătarilor din România în Turcia între cele Două Războaie Mondiale*, p. 117-146.

¹⁰ Metin Omer, *An Ottoman Juridical Heritage in Romania: the Role and Functioning of the Qadiates*, în *Turkish Cultural Legacy in the Balkans: from Empire to the Republic of Türkiye*, Delia Roxana Cornea, Metin Omer și Emanuel Plopeanu (editori), Editura Mega, Cluj-Napoca, 2023, p. 207.

funcționării acestor instituții. Înțelegerea felului în care au funcționat Comunitățile Musulmane (sau „comitetele vacu-fești”) este importantă din perspectiva integrării Dobrogei de Sud, a comunității musulmane și a instituțiilor reprezentative ale acesteia de către administrația românească. Demersul este cu atât mai necesar cu cât nemulțumirile exprimate de turcii și tătarii din România cu privire la aceste instituții au fost printre cauzele care au determinat emigrarea spre Imperiul Otoman/ Republica Turcia și pun în discuție relația dintre comunitatea musulmană și statul român. Acest articol își propune să plece de la un studiu de caz, alegerile din 1927 pentru conducerea Comunității Musulmane din Bazargic, și să explice cum au funcționat aceste instituții în România interbelică.

Un proces electoral nelegiferat

Procesul de alegere a Comunității Musulmane din Bazargic a debutat cu un anunț emis de Hasan Mustafa Cocimarli, președintele interimar al Comunității Musulmane, în prima zi a lunii august 1927. Anunțul a fost publicat în limba turco-osmană și avea zece puncte în care erau enumerate detaliile tehnice ale procesului de depunere a candidaturilor și derularea procedurilor. Potrivit anunțului, listele de candidaturi trebuiau depuse până la 22 august 1927, ora 6 „alafranga”, adică ora 18, fiecare listă conținând șapte nume. În cazul în care era depusă o singură listă, aceea era automat considerată câștigătoare. Aveau dreptul să participe la alegerea conducerii Comunității Musulmane musulmanii care puteau vota la alegerile pentru Primăria sau Consiliul orașului Bazargic. Votul urma să fie direct, individual și secret și urma să înceapă la ora opt dimineața și să se termine seara la ora 18, într-o singură zi. Candidații puteau să participe la tot procesul electoral alături de comisia electorală. În ceea ce privește dreptul de a candida, o putea face orice musulman din Bazargic, care avea drept de a vota și împlinise 25 de ani. Nu puteau fi aleși împreună tată-fiu, frați, socru-ginere. Listele de candidați trebuiau propuse de 25 de votanți și să conțină acceptul scris al celor care erau propuși. În fine, locul desfășurării alegerilor era desemnat ca fiind Școală Numune din oraș.¹¹

Următoarea etapă a procesului electoral s-a desfășurat la 22 august 1927. De altfel, aceasta era și ultima zi în care puteau fi depuse candidaturile. Astfel, la această dată au fost depuse două liste de candidaturi. Ambele au fost redactate în turco-osmană și conțin semnăturile a câte 25 de votanți.¹² În seara zilei de 22 august, la ora 18, termenul limită până la care se puteau depune candidaturile, comisia electorală a alcătuit un proces-verbal prin care se constata că fuseseră

¹¹ Arhivele Naționale ale României (ANR), fond Ministerul Cultelor și Artelor (MCA), vol. 129/1927, f. 63.

¹² *Ibidem*, f. 50-55.

depuse două liste. Prima dintre ele conținea următoarele nume: Mustafa Ismail, Abibula Hairedin, Omer Musa, Hasan Gemaleidin, Teofic Sali, Abibula Cherim și Mehmed Ahmed. Cea de a doua listă era formată din: Abdulrahman H. Mustafa, Mehmed Hasan, Hasan Hagi Cara Ibrahim, Bechir H. Osman, Bechir Afuz, Suliman Mehmed, Zecheria Ali.¹³

Trei zile mai târziu, însă, s-a decis reprogramarea alegerilor pentru patru septembrie 1927.¹⁴ Potrivit procesului-verbal din 25 august întocmit de comisia electorală, reprogramarea a survenit ca urmare a neînțelegerilor dintre candidații de pe cele două liste. Motivul pentru care a fost aleasă data de patru septembrie a fost acordarea timpului necesar pentru a tipări și afișa listele și buletinele. La aceeași ședință s-a mai hotărât ca termenul fixat pentru depunerea candidaturilor să fie prelungit până pe 29 august, ora 18.¹⁵ În ceea ce privește motivele care au iscat neînțelegeri între candidați, ele nu sunt menționate în acest proces verbal, dar sunt explicate de Halil H. H. Abdurahim, Muftiul de Caliacra. Acesta arată, într-o adresă din 6 septembrie trimisă Ministerului Cultelor și Artelor, că cei înscriși pentru a candida pe cele două liste se hotărâseră inițial să le contopească, însă ulterior nu s-au mai înțeles și au decis să candideze separat.¹⁶ Contopirea listelor ar fi însemnat de fapt formarea conducerii Comunității Musulmane din Bazargic în baza unei înțelegeri, fără a mai fi nevoie de alegeri. Foarte probabil, s-a renunțat la această formulă din cauza neînțelegerilor asupra ordinii de pe lista comună.

Această ipoteză poate fi susținută și prin seria de fapte care s-au petrecut la 29 august 1927. Mai întâi, Suliman Mehmed a depus o cerere prin care a cerut să fie retras de pe lista Nr. 1, dar cererea nu a mai fost luată în considerare pentru că „a fost dată înainte 15 minute de expirarea termenului de depunerea listei de candidați.”¹⁷ De altfel, nici ceilalți candidați de pe lista Nr. 1 nu au acceptat retragerea candidaturii lui Suliman Mehmed.¹⁸ Apoi, mai mulți alegători au cerut anularea listei Nr. 1 pentru că un candidat de pe listă s-a retras, aceasta devenind incompletă. Cererea nu a fost luată în considerare motivându-se că potrivit Legii pentru unificarea administrativă, la articolul 178 se menționează: „candidaturile acceptate, retragerea lor nu va influența asupra validității listei”.¹⁹

¹³ *Ibidem*, f. 66.

¹⁴ *Ibidem*, f. 61.

¹⁵ *Ibidem*, f. 65.

¹⁶ *Ibidem*, f. 48.

¹⁷ *Ibidem*, f. 56.

¹⁸ *Ibidem*, f. 57.

¹⁹ *Ibidem*, f. 59.

În fine, în seara zilei de 29 august, la ora 18, Biroul Electoral a întocmit procesul-verbal în care este menționată ordinea finală de pe fiecare listă. De fapt, schimbări au survenit doar în lista Nr. 1, noua ordine fiind: Mustafa Ismail, Abibula Kerim, Omer Musa, Mehmed Ahmed, Teofic Sali, Hasan Gemaledin, Abdula Hairedin.²⁰ Ordinea de pe liste era importantă deoarece alegerea urma să fie proporțională cu numărul de voturi primite de fiecare listă. Astfel, cei de pe liste doreau să își asigure un loc în noua conducere mai ales că cei mai mulți dintre ei erau implicați în politică sau în afaceri.

Următoarea etapă în procesul electoral al comunității musulmane din Bazargic a avut loc la 31 august 1927 când Muftiatul de Caliacra a publicat două anunțuri, ambele în turco-osmană, către populația musulmană din localitate. În primul dintre ele se menționa că, în ziua votului, populația musulmană trebuie să vină la secția de votare cu „biletele de identitate”.²¹ În cel de-al doilea anunț se arăta că la alegeri vor candida două liste și era prezentată componența fiecăreia. De data aceasta însă, listele au fost inversate. Astfel, lista Nr. 1 era compusă din Abdulrahman H. Mustafa, Mehmed Hasan, Hasan Hagi Cara Ibrahim, Bechir H. Osman, Bechir Afuz, Suliman Mehmed, Zecheria Ali, iar lista Nr. 2 din Mustafa Ismail, Abibula Kerim, Omer Musa, Mehmed Ahmed, Teofic Sali, Hasan Gemaledin, Abdula Hairedin. Totodată, era explicată din nou procedura de vot și se arăta că listele nu vor avea semne speciale, ele fiind desemnate prin cifre romane (I și II).²²

În cele din urmă, alegerile s-au ținut la 4 septembrie 1927. Președintele secției de votare a fost Avram Almaleh, consilier local în Bazargic. Acesta a întocmit și un proces-verbal în care este explicată procedura de votare. Astfel, întreaga procedură de votare a fost coordonată de reprezentantul Primăriei Bazargic. După sosirea acestuia la secția de votare (Școala Numune) mai întâi a fost constituit biroul electoral pe care l-a prezidat împreună cu doi asistenți și doi delegați, toți reprezentanți ai comunității musulmane. Procedura a urmat apoi pașii de la alegerile locale și generale: președintele secției de votare a verificat urna pe care apoi a sigilat-o și buletinele de vot. Votarea a început la ora 9 și s-a încheiat la ora 17, cu o întrerupere pentru pauza de masă între orele 12-14. După terminarea procesului de votare, în sală au mai rămas doar candidații și membrii biroului electoral.²³

În ceea ce privește rezultatele, au fost exprimate 497 de voturi din care 24 nu au fost valabile. Lista Nr. 1 a întrunit 178 de voturi, în timp ce lista Nr. 2 a obținut

²⁰ *Ibidem*, f. 64.

²¹ *Ibidem*, f. 60.

²² *Ibidem*, f. 62.

²³ *Ibidem*, f. 68.

295 de voturi.²⁴ Aceste date ne ajută să înțelegem în ce măsură musulmanii din Bazargic erau interesați de aceste alegeri. Consultând lista cu alegătorii din Bazargic, pe care de altfel a folosit-o și Comisia Electorală care s-a ocupat de scrutinul pentru conducerea Comunității Musulmane, se poate constata că din totalul de 3.770 de alegători din Bazargic, 1.275 erau musulmani.²⁵ Astfel, nici măcar jumătate din musulmanii cu drept de vot nu participaseră la alegerile din 4 septembrie 1927 ceea ce indică o lipsă de interes din partea acestora pentru organizarea instituțională a comunității. În legătură cu acest aspect poate fi pusă și cererea din 29 august 1927 adresată de muftiul Halil H. H. Abdurahim ministrului Cultelor și Artelor, Alexandru Lapedatu, prin care solicită ca la alegerile pentru conducerea Comunității Musulmane să poată vota și „țiganii turci” care anterior, în perioada administrației bulgare, nu beneficiaseră de acest drept. Sigur că această cerere poate fi privită și din perspectiva argumentului prezentat de muftiu. Acesta arăta că ar trebui să se acorde drept de vot și „țiganilor musulmani” „având în vedere egalitatea realizată pentru toți cetățenii din România, prin sufragiu universal”.²⁶ Totodată, Abdurahim mai solicita ca votul să fie „universal, egal, direct și secret, cu reprezentarea proporțională.”²⁷ Ambele cerințe au fost acceptate de minister și aduse la cunoștința Muftiatului de Caliacra printr-o adresă din întâi septembrie 1927.²⁸

Cerința ca rezultatul votului să ducă la o „reprezentare proporțională” a fost importantă în contextul în care inițial, președintele Biroului Electoral, Avram Almaleh, a declarat câștigătoare o singură listă pe care în aceeași zi a și înaintat-o Muftiatului. La rândul său, a doua zi, la 05 septembrie 1927, Muftiul Halil H. H. Abdurahim a transmis întreg dosarul către Ministerul Cultelor și Artelor.²⁹ Numai că, pe 06 septembrie 1927, Abdurahim a transmis o nouă adresă către Ministerul Cultelor și Artelor în care argumenta că în dosarul întocmit de consilierul local Avram Almaleh se strecurase o greșeală și că nu ar trebui declarată o listă întreagă câștigătoare ci, având în vedere că fusese aprobată „reprezentarea proporțională”, noua conducere a Comunității Musulmane ar fi trebuit să fie alcătuită din primii cinci de pe lista Nr. 2: Mustafa Ismail, Abibula Cherim, Iomer Musa, Mehmet Ahmet, Tefic Sali și primii doi candidați de pe lista Nr. 1: Mustafa Abdul Rahman și Mehmet Hasan.³⁰ Răspunsul de la minister a

²⁴ *Ibidem*.

²⁵ Lista electorală pentru alegătorii din Bazargic poate fi consultată la *Ibidem*, f. 124-156.

²⁶ *Ibidem*, f. 47.

²⁷ *Ibidem*.

²⁸ *Ibidem*.

²⁹ *Ibidem*, f. 67.

³⁰ *Ibidem*, f. 48.

venit destul de târziu, pe 19 septembrie 1927. El a fost formulat de un director general din cadrul Ministerului Cultelor și Artelor, care a arătat că alegerile nu pot fi aprobate pentru că lipseau procesul verbal care să dovedească că listele de alegători au fost afișate și că acestea s-au făcut la timp și procesul verbal prin care să se constate că au fost eliberate la termen cărțile de alegător. În adresă se arăta că „acestea sunt „absolut necesare. În caz contrar, alegerile vor fi anulate”.³¹

Pus în fața situației de a relua întreg procesul electoral pentru alegerea conducerii Comunității Musulmane, muftiul a pregătit un nou dosar care să conțină toate actele emise în legătură cu alegerea conducerii Comunității Musulmane pe care le-a trimis atât în original, în turco-osmană, cât și traduse în limba română, Ministerului Cultelor și Artelor la 21 septembrie 1927. În adresa întocmită, muftiul arăta că din documentele transmise „se constată cu suficiență că alegerea comitetului Comunității musulmane din Bazargic s-a făcut după listele de alegători ale Primăriei Bazargic pe anul 1927, liste oficiale, care îndeplinesc toate elementele publicității, cerute de legea electorală.” Totodată, șeful cultului musulman din Caliacra mai arăta că nu existau cărți de alegători, alegătorii musulmani fiind invitați să voteze pe baza „biletelor de identitate” pe care le posedau. În plus, în adresă se sublinia că întregul proces electoral a decurs „cu buna învoire și deplinul consimțământ al tuturor candidaților de pe ambele liste și că „alegerea a decurs în cea mai desăvârșită liniște”.³² În urma acestei adrese, la 22 septembrie 1927, ministrul Cultelor și Artelor a aprobat alegerile din 4 septembrie, încheindu-se astfel procesul de alegere al conducerii Comunității Musulmane din Bazargic.³³

Sincope în funcționarea Comunității Musulmane și crearea unui regulament

Am urmărit mai sus cum s-a desfășurat procesul electoral pentru alegerea conducerii Comunității Musulmane din Bazargic. Ceea ce lipsește din întreaga procedură pe care am încercat să o redau este menționarea unei legi românești în baza căreia s-au ținut aceste alegeri. Indicii în acest sens sunt oferite de câteva mențiuni în adresele redactate de Muftiatul de Caliacra. Astfel, în adresa din 21 septembrie 1927, trimisă Ministerului Cultelor și Artelor, se face mențiunea că „Muftiatul, în lipsa unor legi și regulamente speciale în materie de alegeri, a crezut că este util de a adopta numai principiile conducătoare ale legii electorale, spre a îndepărta fraudă și bănuială, asigurând astfel alegeri libere.”³⁴ Într-o altă adresă, din 29 august 1927, adresată tot Ministerului Cultelor și Artelor, muftiul

³¹ *Ibidem*, f. 48.

³² *Ibidem*, f. 75.

³³ *Ibidem*.

³⁴ *Ibidem*.

Halil H. H. Abdurahim solicita ca alegerile pentru conducerea Comunității Musulmane să se desfășoare în baza „regulamentului bulgar” din 1895. Abdurahim mai arăta că o solicitare similară, care de altfel fusese aprobată, o făcuse și „Muftiatul de Silistra”. În plus, așa cum am menționat mai sus, Abdurahim cerea aplicarea unei modificări față de regulamentul bulgăresc și anume includerea „țiganilor musulmani” pe listele de votanți.³⁵

În ceea ce privește „Regulamentul provizoriu pentru administrarea religioasă adică confesională a Mahomedanilor” (din Bulgaria), aprobată prin decretul princiar nr. 62 din 15 septembrie 1895, fusese obținut și tradus de Ministerul Afacerilor Străine al României, la sfârșitul anului 1926. Mai mult, documentul obținut de diplomații români conținea și o certificare din partea Locțiitorului Primului-Muftiu al Bulgariei, potrivit căruia regulamentul fusese aplicat pe tot cuprinsul Bulgariei în perioada 15 septembrie 1895 – 25 iunie 1919.³⁶ Cu alte cuvinte, instituțiile românești au acceptat folosirea unei legi bulgărești pe teritoriul României. Problema era că textul legii bulgărești nu era nici el foarte clar. În ceea ce privește Comunitățile Musulmane în legea bulgărească situația lor era reglementată prin articolele 14-32. Astfel, rolul lor era acela de a administra moscheile, școlile și celelalte „așezăminte confesionale sau juridice. Acestea erau compuse la sate din trei-cinci persoane, iar la orașe cinci-opt persoane cu reședința în localitatea respectivă. În plus, membrii trebuiau să fie „supuși bulgari, să aibă proprietăți imobiliare în cuprinsul Principatului, să fie știutori de carte, să fie cunoscuți de către locuitori ca fiind niște bărbați cu bune purtări și cinste”.³⁷ Funcțiile erau onorifice, mai puțin a casierului care putea fi plătit. Aveau drept de vot doar locuitorii musulmani care puteau vota la alegerile locale și naționale. Alegerile erau confirmate de Ministerul Afacerilor Străine și al Cultelor din Bulgaria. Regulamentul mai conținea prevederi cu privire la rapoartele financiare și modalitatea în care proprietățile comunității puteau fi închiriate. El nu conținea nicio prevedere cu privire la modalitatea de desfășurare a procesului electoral.³⁸

În plus, problema era că atunci când Ministerul Cultelor și Artelor din România accepta sau recomanda folosirea „regulamentului bulgăresc” nu făcea și precizările necesare pentru a-l adapta contextului administrativ românesc. Spre exemplu, spre deosebire de Guvernul bulgar, în cel românesc Ministerul Afacerilor Străine era separat de cel al Cultelor. Astfel, Muftiatul trebuia să ceară

³⁵ *Ibidem*, f. 47.

³⁶ ANR, fond MCA, vol. 101/1934, f. 96.

³⁷ *Ibidem*, f. 95.

³⁸ *Ibidem*, f. 96.

acceptarea unor excepții cum a fost cazul votului „țiganilor musulmani” sau să aplice alte regulamente și legi românești pe care le considera potrivite, cum ar fi cea pentru unificarea administrativă.

Liderii musulmanilor din România au cerut de mai multe ori aprobarea unui statut de funcționare al comunității musulmane din România în baza căruia să fie alese conducerile instituțiilor reprezentative islamice și care să stabilească atribuțiile fiecăreia. De altfel, în *Legea pentru regimul general al cultelor* din 1928, la articolul 54, se menționa că, în termen de șase luni de la promulgarea legii (22 aprilie 1928), se va stabili un regulament de organizare pentru cultul musulman și cultul mozaic.³⁹ Dacă în cazul cultului mozaic a fost adoptat un astfel de regulament, nu la fel s-a întâmplat și în cazul cultului musulman. Lipsa unui statut a fost pentru musulmanii din România și cauza pentru care nu au putut beneficia de un drept constituțional. Potrivit Constituției României din 1923, șefii cultelor recunoscute de stat, care aveau peste 200.000 de credincioși, dar și „reprezentantul religios superior” al musulmanilor erau senatori de drept.⁴⁰ Cum în România erau patru Muftiate, toate egale între ele, nu a fost desemnat un șef ierarhic pentru toți musulmanii. Un statut al cultului musulman a fost adoptat prima oară tocmai în perioada comunistă. Până atunci, cele trei instituții reprezentative ale comunității islamice au funcționat în modalități diferite. Muftiul a fost numit direct de ministrul Cultelor și Artelor. În cazul Cadiatelor au existat o serie de legi care au încercat să reglementeze funcționarea și jurisdicția lor în cele mai mici detalii.⁴¹

În schimb, în cazul Comunităților Musulmane nu a existat un cadru legislativ unitar. Putem vedea asta revenind la cazul Bazargic. Imediat după alegerile din 1927, la 20 octombrie 1927, muftiul de Caliacra, Halil H. H. Abdurahim, a solicitat ministrului Cultelor și Artelor, Alexandru Lapedatu, întocmirea unui regulament care să îl înlocuiască pe cel „bulgar”, însă a primit un răspuns negativ.⁴² Situația s-a schimbat abia în anul 1933, în contextul unor neînțelegeri cu privire la felul în care era administrată Comunitatea Musulmană din Bazargic. Astfel, în urma numeroaselor plângeri venite dinspre lideri ai comunității musulmane din Bazargic, Ministerul Instrucțiunii Publice, al Cultelor și Artelor a hotărât organizarea unor noi alegeri pentru desemnarea conducerii Comunității Musulmane din Bazargic. De data aceasta a fost întocmit un nou regulament care a fost aprobat de Minister la 29 martie 1933.⁴³ Acesta nu era însă

³⁹ „Monitorul Oficial al României”, Partea 1. 22 aprilie 1928, nr. 89, p. 3612.

⁴⁰ Pentru Constituția României din 1923: https://www.cdep.ro/pls/legis/legis_pck.http_act_text?id=1517, accesat la 10 mai 2025.

⁴¹ Vezi Metin Omer, *An Ottoman Juridical Heritage in Romania: the Role and Functioning of the Qadiates*.

⁴² ANR, fond MCA, vol. 129/1927, f. 63.

⁴³ ANR, fond MCA, vol. 107/1933, f. 163.

valabil pentru toate Comunitățile Musulmane ci doar pentru cea din Bazargic. În ceea ce privește conținutul său, față de cel bulgar din 1895, noul Regulament avea prevederi clare în ceea ce privește procedura de alegeri și funcționarea organismelor de conducere. În preambul se menționa că fusese alcătuit în baza Legii cultelor din 1928 și a unui ordin de ministru din 1933.⁴⁴ Spre deosebire de regulamentul „bulgăresc”, acesta nu îi mai excludea pe „țigani musulmani”, incluzând întreaga comunitate musulmană, indiferent de apartenența etnică. Totodată, numărul persoanelor din conducere și mandatul lor era prelungit. Astfel, comitetul de conducere era compus din nouă membri „aleși prin vot secret, egal, universal și individual” pentru o perioadă de patru ani.⁴⁵

Spre deosebire de modul de desfășurare a alegerilor din 1927, când întregul proces electoral a fost supravegheat de un reprezentant al Primăriei Bazargic, în regulamentul aprobat din 1933 toate procedurile electorale erau lăsate în seama comunității musulmane. Astfel, potrivit articolului 42, alegerile erau prezidate de către cadiul județului. În cazul în care acesta nu era considerat potrivit, se putea cere președintelui Tribunalului din Bazargic delegarea unui magistrat.⁴⁶ Chiar dacă funcționarea Comunității Musulmane era lăsată în seama musulmanilor, având în vedere că ea era considerată o instituție românească și își desfășura activitatea pe teritoriul românesc, în conformitate cu legile țării, statul român își rezerva dreptul să se implice în controlul acesteia. Astfel, la articolului 53, ultimul articol al Regulamentului, se preciza că „Ministerul Instrucțiunii, al Cultelor și Artelor are dreptul oricând de a controla scriptele, registrele și gestiunea bănească a comunității.”⁴⁷

Alegerile pentru conducerea Comunității Musulmane s-au desfășurat în baza noului regulament la 18 iunie 1933. Chiar dacă ele nu au fost lipsite de incidente, fiind formulate mai multe contestații, rezultatul a fost aprobat de ministrul Instrucțiunii, al Cultelor și Artelor fără a cere documente suplimentare, doar în baza unui raport întocmit de un inspector din cadrul Ministerului.⁴⁸

Concluzii

Plecând de la analiza procesului electoral din 1927 pentru alegerea conducerii Comunității Musulmane din Bazargic putem trage câteva concluzii. În primul rând, reiese, că din perspectiva autorităților române, primul impuls în

⁴⁴ *Ibidem*, f. 161.

⁴⁵ *Ibidem*.

⁴⁶ *Ibidem*, f. 163.

⁴⁷ *Ibidem*.

⁴⁸ *Ibidem*, f. 151-160.

ceea ce privește reglementarea organizării instituțiilor specifice comunității musulmane a fost să se implice cât mai puțin, dar să poată controla totuși funcționarea acestora. Astfel, legislativul românesc nu a adoptat, inițial, nicio reglementare cu privire la funcționarea Comunităților Musulmane. Guvernul României, prin Ministerul Cultelor și Artelor și al autorităților locale, a supravegheat totuși întregul proces electoral. Ministrul Cultelor și Artelor era cel care aproba organizarea de alegeri și rezultatul lor, iar un reprezentant al autorităților locale supraveghea desfășurarea votării. De asemenea, un rol cheie în acest proces îl avea muftiul, al cărui rol de șef al cultului musulman dar și funcționar al statului român, deoarece era numit prin ordin de ministru, îi oferea statutul de intermediar între comunitatea musulmană și autoritățile române.

Neimplicarea autorităților în crearea unui regulament pentru alegerea și funcționarea Comunităților Musulmane este cel mai bine reliefată de o anomalie juridică, recomandarea dată de Ministerul Cultelor și Artelor din România de a se folosi un regulament bulgăresc din 1895. Acesta nu a fost nici măcar adaptat realităților românești, iar liderii musulmanilor din România își doreau schimbarea lui. Un nou regulament a fost adoptat de abia în 1933 pe fondul disensiunilor din comunitatea musulmană din Bazargic. Dar acesta nu a fost un regulament valabil pentru toate Comunitățile Musulmane. În timp, musulmanii din fiecare localitate și-au redactat propriul regulament pe care Ministerul Cultelor și Artelor l-a aprobat separat.

În al doilea rând, din perspectiva populației musulmane, alegerile pentru Comunitatea Musulmană (sau comisiile „vacufești”) nu reprezentau un interes major. Această situație este reflectată de prezența scăzută la votul pentru alegerile din 1927. În schimb, alegerile erau importante pentru liderii comunității deoarece Comunitatea Musulmană (ca instituție) putea fi un atu pentru cei care se implicau în politica locală sau chiar națională, dar și un mijloc de îmbogățire prin gestionarea proprietăților deținute de comunitate.

THE ELECTIONS FOR THE LEADERSHIP OF THE MUSLIM COMMUNITY OF BAZARGIC IN 1927: LEGAL AMBIGUITIES AND CONTROVERSIAL LEGISLATIVE LEGACIES

Abstract: *After Northern Dobruja entered the Romanian borders, the authorities in Bucharest preserved the representative institutions of the Muslim community. Thus, the Muftiats whose role was to coordinate the activity of the religious personnel, the Qadiats or Islamic courts, which judged civil matters of Muslims (marriages, divorces, inheritances, guardianships) and the Muslim Communities, whose role was to administer the community's properties, especially the wakf type assets were created. After Romania added Southern Dobruja to its territory following the Second Balkan War and the First*

World War, this system was also extended to this region. This article starts from the observation that there was no legislative framework that would establish the way in which the leadership of the Muslim Community is elected and the attributions that this institution had. Analyzing a case study, the 1927 elections for the leadership of the Muslim Community of Bazargic, this paper aims to show how the Romanian authorities initially preferred to have a limited involvement and even to allow the use of Bulgarian regulations and validated a new regulation only after the dissatisfaction expressed by the leaders of the Muslim community.

Keywords: *Southern Dobruja, Bazargic, wakf, Muslim Communities, Islamic institutions, Turks, Tatars.*